

DOMPRINT: nyomtatási műveletek

A DOMESTIC rendszer valamennyi nyomtatási, sokszorosítási műveletét a DOMPRINT alrendszer látja el. Két fő funkciója a DOMESTIC-1 és a DOMLIB alrendszerek feladataihoz kapcsolódik:

- az adatbázisokból végzett online információkeresés eredményeinek offline kinyomtatása,
- a könyvtári munkához és szervezéséhez szükséges összes dokumentum kinyomtatása, sokszorosítása. Ide tartozik a különféle indexek és a katalóguscédulák előállítás is.

A nyomtatási formátum meghatározására egy sereg gépi utasítás áll a rendszer kezelőinek rendelkezésére. Az oldalformátum meghatározása magában foglalja a kívánt dokumentum alakját, nagyságát, az oldalak számozását, a sorok távolságát, a margók nagyságát, a fejadatokat stb. Ezen kívül a mező-formátum utasításokkal lehet a dokumentumok végső alakját megadni: mező-jelek, sorugratás, bekezdések stb. Ez utóbbi utasítások alkalmasak a táblázatok létrehozására is.

Az információkereső és a könyvtárgépesítési rendszerben egy vagy több egységes nyomtatási formátum áll az információk termékek felhasználóinak rendelkezésére. Pl. az online keresések találatainak nyomtatásához, a rendelési bizonylatokhoz, a szerzői katalógusokhoz stb. „beépített” formátumok is léteznek. A kiválasztott formátum mintája a képernyőn megjeleníthető, és ha nem felel meg, a rendelkezésre álló készletből esetleg másik formátum választható. A DOMPRINT azonban lehetővé teszi azt is, hogy segítségével az „előregyártott” formátumok helyett – bizonyos határokon belül – tetszőleges nyomtatási formátumot alakítsanak ki, interaktív módon. Ezek kialakítását, ill. a meglévő formátumok módosítását különféle szövegszerkesztő utasítások segítik.

A DOMESTIC rendszer továbbfejlesztése

1980-ban, a rendszer üzembe helyezése kapcsán, a rendszerfejlesztési munka fő irányai a következők voltak:

- a dokumentumok online inputja,
- a DOMLIB tezauruszának fejlesztése és karbantartása,
- a külső mágnesszalagok konvertálása,
- a kölcsönzés szabályozása, ellenőrzése,
- a beszerzés szabályozása, ellenőrzése.

Ezek megvalósításával a DOMESTIC rendszer 2. fázisának kiépítése lényegében befejeződött.

A továbbfejlesztés fő irányai a rendelkezésre álló anyagi keretektől függenek. Terveik között a következő fejlesztési lehetőségek szerepelnek:

- automatizált szövegfeldolgozás,

numerikus (faktográfiai) adatok és adatbankok kezelése,

fényszedés,

költségvetés kezelése,

az adatbázis közös szerkesztése más szervezetekkel.

A DOMESTIC információs rendszer 1. fázisának üzemi tapasztalatai és a 2. fázis sikeres üzembe helyezése meggyőzték mind a tervezőket, mind a felhasználókat arról, hogy egy kisszámítógépre alapozott, tehát viszonylag olcsó könyvtári-információs rendszer éppen olyan funkciókat képes jól ellátni, mint a drága hardvert üzemeltető rendszerek. A DOMESTIC sikeres működése és fejlesztési lehetőségei tehát arra szolgálnak bizonyítékkal, hogy a kisebb könyvtárak és információs központok számára is elérhető eszközökkel valósulhat meg az a korszerű, magas színvonalú és igényes számítógépes rendszer, amely optimális információkeresést és információkezelést képes lehetővé tenni.

/DOMESTIC: a minicomputer-based information storage and retrieval system = Journal of Information Science, 3. köt. 2. sz. 1981. p 59-74./

/OMER, Y.-BRANSE, J.: Minicomputers in information work: An overview of the DOMESTIC system = Special Libraries, 72. köt. 2. sz. 1981, p. 138-141./

(Roboz Péter)

Mikroszámítógépre épülő online kölcsönzési rendszer az Aston Egyetemen

A birminghami Aston Egyetemen a kölcsönzés automatizálása már évek óta égető kérdés. A helyzet itt is a jól ismert: a kölcsönzésben állandóan rengeteg a munka, nagy a munkaerővándorlás, a személyzet létszáma pedig nemcsak hogy nem növekszik, de sokszor csökken, mert a státuszok időnkénti befagyasztása miatt nem mindig áll rendelkezésre új munkaerő.

Az évek során több kísérlet is történt a probléma megoldására, míg végülis 1980 februárjában egy munkacsoportot állítottak fel a számításba jöhető automatizált rendszerek (BLCMP Library Services Ltd., Telepen, Geac és egy házi rendszer) összehasonlító elemzésére. Miután mind pénzügyi, mind a szükségletek szempontjából az utolsó, azaz a házi, saját igényekre szabott rendszer bevezetése tűnt a legkecsegtetőbbnek, 1980 októberében a munkacsoport megbízta a Macbeth Microcomputer Services Ltd. szoftver vállalatot, hogy vizsgálja meg az elképzelt rendszer megvalósításának lehetőségeit.

A vállalat pozitív választ követően 1981 elején az egyetem biztosította a szükséges pénzügyi keretet, és júniusban a könyvtár már megkapta a cég által készített és előzetesen kipróbált programokat.

A *hardver* legnagyobb része a Southwest Technical Products Ltd. (SWTP) terméke. Az egyetem minden berendezést duplikáltan szerzett be, részben üzembiztonsági okokból, részben pedig azért, hogy az egyik, online üzemből használt mikroszámítógép mellett a másikat független és egyidejű batch üzemmódú feldolgozásra alkalmazhassák.

A *hardver* a következő egységekből áll: SWTP C/09 típusú mikroszámítógép 64 Kbyte-os memóriával és FLEX operációs rendszerrel; 15 Mbyte-os kemény mágneslemez; kettős mágneslemez vezérlők; tápfeszültségvezérlő egység. Ezekon kívüli perifériák: egy *Newbury* típusú sornyomtató és öt *Cifer* típusú képernyős terminál, *Telegen* típusú vonalkód-olvasókkal.

A rendszer egyidejűleg négy terminál üzemeltetésére képes, és ez a szakemberek szerint bőven elegendő lesz az évi 200 ezres kölcsönzési forgalom lebonyolítására. A terminálokat az első mikroszámítógéphez kapcsolták, ezen a fájlok aktualizálása (a kölcsönzések regisztrálása) *online* történik. E számítógép a tranzakciós rekordokat egy mágneslemezre viszi, amelynek alapján a fájlok második készletének aktualizálását a lejárt kölcsönzések kimutatása, statisztikák készítése stb. céljából naponta elvégzik, *batch* üzemből. Ha az első számítógép meghibásodik, automatikusan átkapcsol a másikra.

A terminálokba való adatbevitel billentyűzet vagy vonalkód segítségével végezhető.

A rendszer *Telegen* vonalkódos címkéket használ, amelyek az egyetem géppel olvasható katalógusaiból készülnek; ezek a szerzőre, címre, osztályozási jelzetre és a helyszámra vonatkozó információkat tartalmazzák. Külön meg kell említeni azonban, hogy a könyvtár az egyetem központi számítógépén (ICL 1904S) egy speciális katalógus-fájlt is gondoz, amely a leggyakrabban kikölcsönzött dokumentumokról készül, azok rövidített címei szerint. Ez volt az a fájl, amelyből az állomány első vonalkódos címkéit készítették. E címkék a címre és szerzőkre vonatkozó adatok mellett egy „kölcsönzési számot” is tartalmazzák, amely egyben a rekord azonosító száma, példány-sorszám és lejárat kódja is. A rendelkezésre álló nyolc határidő-kategóriából a könyvtár hármat használ: rövid lejáratú kölcsönzés (másnap du. 1-ig), kéthetes határidő és hosszabb határidő.

Az említett speciális fájlön kívüli állomány címkézése még nem fejeződött be, így az *online* és a manuális kölcsönzés jelenleg párhuzamosan folyik.

A rendszerben gondozott fő fájlok a következők:

- olvasói törzsfájl (egy-egy olvasónál milyen könyv van és milyen feltételekkel);
- a kikölcsönzött könyvek fájlja (egy-egy könyv kinél

van – főleg az előző indexeként használják);

- az olvasók neve és munkahelye (részlege) az egyetemen, valamint
- a lejárt kölcsönzési határidejű dokumentumok fájlja.

A könyvtárosok munkáját segítik a képernyőn megjelenő, az egyes rekordokhoz kapcsolt *figyelmeztető jelzések*. Ezek vonatkozhatnak az olvasóra, pl. a kölcsönzés felfüggesztése (késedelmi díj tartozás, lejárt könyv stb.), míg az előjegyzést a visszakérést, az elvesztés tényét stb. az illető dokumentum rekordjához csatlakozó jelzések mutatják.

Az 1981 októbere óta üzemelő rendszer a könyvtár munkatársai részéről igen kedvező fogadtatásra talált: megszűnt a kölcsönzőcédulák kitöltésével járó hosszadalmas munka és a sorbanállás.

A rendszer üzembe helyezése reggelente csak öt percig tart, a batch-programok pedig a munkanap folyamán bármikor lefuttathatók. Meg kell azonban jegyezni, hogy miután a számítógép aránylag kis teljesítményű, bizonyos tevékenységeket manuálisan kell végezni. Ilyen többek között a dátumok dekódolása, amit a személyzet a képernyőn megjelenő kódszám és egy átszámítási táblázat segítségével hajt végre. A késedelmi díj kiszámítása szintén nem automatikus: a gép csak a bírsággal terhelendő napok számát adja meg.

Az Aston Egyetemen működő rendszer fő erénye az, hogy olcsó. Nem kíván a nagyobb, költségesebb, miniszámítógépes rendszerek képességével vetekedni, mindazonáltal a kölcsönzési folyamat legfontosabb lépései, melyek eredménye a kölcsönzési fájlok naprakészen tartása, *online* végezhető. Az egyetem számára kifejlesztett prototípus rendszer már készen is kapható: egy hasonló konfigurációjú *hardver* 25 ezer fontba, a programcsomag pedig, beleszámítva a telepítési és képzési költségeket is, 10 ezer fontba kerül.

/A micro-based online circulation system at Aston – VINE, 1981. 41. sz. p. 9–13./

(Novák István)

Miniszámítógép alkalmazása tezaurusz építésére

A Dél-Kaliforniai Egyetemen (*University of Southern California*) 1977-ben és 1978-ban új oktatási információs rendszert hoztak létre, amely elsősorban a hátrányos helyzetű személyek különleges oktatási (gyógypedagógiai) információs anyagának gyűjtésére, tárolására és visszakeresésére alkalmas. A rendszer és adatbázis neve: *Különleges Oktatási Anyagok Információs Központja* (*National Center for Special Education Material, NICSEM*).